

קנה מצוי רב-שנתי הגדל במעונות לחים (נובמבר (2023)

ערגה אלוני

תקציר: קנה מצוי *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud הוא עשבוני רב-שנתי מהדגניים הגדל בבתי גידול לחים. בקרקע יש לצמח קנה-שורש המפתח קנים זקופים ובקרקע שורשים מעמיקים. העלים מסורגים דמויי אזמל הנדן ארוך צמוד לקנה, בינו לבין הטרף מצויה לשונית שעירה. הפרחים ערוכים בראש הקנה בתפרחת מכבד צמרי לבן. הוא מורכב משיבולים עם שיבוליות רבות נושאות פרחים. רוב הפרחים דו-מיניים. אבקנים 1-3 שחלה עילית עם 2 צלקות שעירות. האבקה ע" רוח. רביית הצמח ברובה וגטיבית.

קנה מצוי *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud , המשתייך לדגניים, הוא עשב רב-שנתי בעל קנים (גבעולים) גבוהים בגובה 3-5 מ', המאופיין ביצירה של סבך צפוף: קנים צעירים ירוקים ליד קנים יבשים מהשנה הקודמת. הקנה זקוף אינו מתעבה, מוגן בקליפה חיצונית חלקה ומעוצה, הוא חזק וניחן בגמישות קוטרו 1.5-3 ס"מ. הפרקים ארוכים חלולים בין שני פרקים מצוי מפרק בולט, קוטרו חסום ברקמה דקה. אורך חיים ממוצע של קנה הוא 4.5 שנים, אך הוא יכול להישאר חי עד 6 שנים.

קנה מצוי *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud מימין ובאמצע: הצמח עשבוני ר"ש הגדל במקומות לחים, גבעולו- קנה הנושא עלים מוארכים בעלי נדן. משמאל: הצמח מתרבה וגוטיבית וגם ע"י זרעים ויוצר מערכת צפופה של גבעולים. צילמה ערגה אלוני ©

מתחת לפני הקרקע טמון קנה-שורש זוחל אופקי (קוטרו 2-3 ס"מ) יוצר רשת צפופה של אברים (שורשים וקני- שורש) שיכולים להגיע לעומק ולהנות ממי תהום גבוהים. קנה השורש מחולק גם הוא לפרקים ומפרקים צפופים. במפרק קנה-השורש מצויים ניצני צמיחה שמפתחים קנה (גבעול) מעל הקרקע ושורשים לעומק (Swearingen and Saltonstall, 2010).

העלים מסורגים דמויי סהל, נראים ערוכים בשני טורים לאורך הקנה. לעלה שני חלקים ברורים: נדן וטרף (פיינברג ודנין, 1991). הנדן ארוך לעיתים בעל שערות זיפיות קצרות. בסיסו ליד המפרק שמתחתיו חרוץ צמוד לקנה ולזפת אותו בשלמותו. הטרף שטוח, אורכו 3-4 ס"מ רוחבו 3-4 ס"מ (לדנין, 1978) מרכזו מורחב וקצהו צר (לעומת עבקנה -קרובו שהטרף שלו מורחב בבסיסו). עורקי הטרף מקבילים. בין הטרף לנדן, מצויה לשונית קרומית המאופיינת בקבוצת שערות מכסיפות קצרות שונות באורכן.

הפרחים מסודרים בתפרחת שהיא מכבד הנראה כמברשת שעירה ומבודרת אורכה 20-60 ס"מ (דנין היימן לבנה 1983). במכבד, צירי משנה עליהם מסודרים פרחים בשיבולת שצירה מכוסה שערות משי ארוכות. היא מורכבת שיבוליות קצרות, בבסיס כל אחת 2 גלומות (חפים קרומיים מוארכים מחודדים) שלא נושרות. הגלומות לא שוות באורכן, גלומה תחתונה אורכה כמחצית מאורך הגלומה העליונה. בשיבולית 2-10 פרחים חסרי כותרת דו-מיניים, פרח תחתון זכרי או עקר. אבקנים 1-3 נטויים, השחלה עילית בת 2 צלקות שעירות או מנוצות. עם הבשלת האבקנים והשחלה מתקיימת האבקת שכנים (צולבת) באמצעות רוח שהיא הנפוצה ובמקביל מתקיימת גם האבקה עצמית (Gucker 2008). הפרי שמתפתח הוא גרגר אורכו 2-3 מ"מ, קליפת הזרע מעורה בזרע. תפוצת הזרעים בעיקרה היא באמצעות רוח אך יכולה להיות מועברת גם ע"י ציפורים או מים. צמחים בוגרים עשויים לייצר עד 2,000 זרעים בשנה. אולם מידת הנביטה המעטה של זרעים, לעומת כמות הזרעים שצמח מייצר, אינה ברורה וכנראה מושפעת מתנאי אתר הגדילה. נביטה טובה התקיימה באור מלא, בטמפרטורות חמות מעל 10 °C (כל הזרעים נבטו בטמפרטורות של 20 °C). הזרעים מעדיפים קרקע עם רמות מליחות נמוכה עד בינוניות. אולם, נביטה התקיימה גם כשהזרעים הושקו בתמיסת מלח עד 0.5 mg NaCl (ויזל פולק כהן 1978). אתרים עם קרקע לחה אך לא מוצפת, תורמים לנביטה מוצלחת. בשטחים מוצפים מים (מעל 5 ס"מ) לרוב נמנעת נביטה. הנביטה מתרחשת בעיקר בתקופת האביב (מרץ-אפריל).

קנה מצוי *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud מימין ובאמצע: תפוחית מכבד מורכבת משיבוליות קצרות. משמאל: שיבוליות שבבסיסן גלומות קצרות, בכל שיבולית 2-10 פרחים. צילמה ערגה אלוני ©

רוב הריבוי של הצמח הוא וגטיבי ולא מיני, בתהליך של התארכות-גדילה ויצירה של קני שורש בקרקע. קנה-שורש שנוצר מהתפתחות של זרעים יפרח לראשונה רק כעבור 2-3 שנים. פריחה בקנים צעירים שהתפתחו מקנה שורש מהירה יותר. בארץ הצמח פורח בחודשים אוקטובר-ינואר.

קנה מצוי גדל בבתי גידול לחים. הוא צמח עמיד, שורד ומתרבה בתנאי סביבה שונים על סוגי קרקע ומרקמים נרחבים, מסילט וחרסית דק עד חול. הוא סביל למליחות קרקע גבוהה ולמים מלוחים בטווח pH רחב שבין 3.9-8.6 (GLANSIS). מה שמסביר את יכולתו לצמוח בחוף ים-המלח, במלחת סדום, וקרוב לים תיכון (לדוגמה בפולג). נפוץ גם בבתי גידול אלקליים (שהם קרקעות עם רמת pH גבוהה מ-7, עשירות ביוני נתרן), לעתים קרובות גדל באתרים מופרעים עם שינוי בהידרולוגיה (כמו ביצות עונתיות), במקומות עם טווח טמפרטורות רחב ובקרקעות עניות בחומרי הזנה. הצמח סובל ואיננו עמיד בכפור מתמשך.

שמירה על שטחים מעובדים בסמוך לשטחי קנה מפותח צפוף קנים, אינה פשוטה. לעיתים בשל צפיפות הקנים מתפתחות שריפות המתפשטות לסביבה. הפרדת קטיביות והצפיפות של הקנים הם "ספקי דלק" להאצת השריפה. אחרי שריפה מתחדשים חלק מהקנים במידה וקני-השורש התת קרקעיים לא נפגעו לחלוטין.

למרות שהצמח מהווה מטרד בעיקר בשולי שטחים חקלאיים על קרקעות כבדות ולחות, האדם מצא שימושים בצמח. אוכלוסיות מסוימות אוכלות את קני-השורש הצעיר לאחר שבושלו. כמו גם, הן ניזונות מגבעולים צעירים מבושלים. דרך נוספת היא ליבש אותם ולטחון אותם לקמח. עיקר השימוש הוא בקנים יבשים או מיובשים: שוזרים אותם יחד למחצלות

בגדלים שונים המשמשים כגדרות, גגות, סכך ועוד. קנים בודדים הופכים לכלי נגינה או משמשים לשתיית מים בשאיבה.

הצמח גדל ברוב אזורי הארץ: בגדות נחלים ואגמים, במעיינות, ליד נביעות מים, בביצות ובבתי גידול לחים אחרים. טיפוס תפוצתו צפוני טרופי. נפוץ באזורים נרחבים בעולם.

ספרות

דנין א. היימן ר לבנה מ (אלון ע עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 11: 276-277.

ויזל י פולק ג כהן י 1978 אקולוגיה של הצומח בארץ ישראל אוניברסיטת ת"א דפוס יד החמישה כפר חב"ד עמ' 426-427.

זהרי מ 1982 כל עולם הצמחים הוצאת עם עובד עמ' 626

פינברון-דותן נ דנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

GLANSIS great lakes Aquatic nonindigenous species information system
<https://nas.er.usgs.gov>

Swearingen J & Saltonstall K. 2010. Phragmites Field Guide: Distinguishing Native and Exotic Forms of Common Reed (*Phragmites australis*) in the United States. Plant Conservation Alliance, Weeds Gone Wild
<http://www.nps.gov/plants/alien/pubs/index.htm>

Gucker, CL 2008 *Phragmites australis*. In: Fire Effects Information System, U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Research Station, Fire Sciences Laboratory (Producer) <https://www.fs.usda.gov>

לציטוט: אלוני ע 2023 קנה מצוי רב -שנתי הגדל במעונות לחים (נובמבר 2023). כתב-
עת "כלנית", 9.

[קנה מצוי רב -שנתי הגדל במעונות לחים \(נובמבר 2023\)](#)